आदर्श प्रश्नपत्र/ Model Que. Paper : I/24-25/ संस्कृत /
वेद विभूषण प्रथम वर्ष / Veda Vibhushan First Year/
कक्षा 11वीं / उत्तर मध्यमा - I / Class 11th / Uttar Madhyama - I
वर्ष / Year 2024-25
विषयः- संस्कृतम्

समयः- 3 होराः पूर्णाङ्काः- 100

सामान्यनिर्देशाः-

1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 14 पृष्ठानि तथा च 13 प्रमुखाः प्रश्नाः सन्ति।
2. अस्य प्रश्नपत्रस्य पठनाय 15 निमेषः निर्धारिताः सन्ति। अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयं किमपि उत्तरं न लेखनीयम्।
3. अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति-

क.	खण्डः	अपठितावबोधनम्	20 अङ्काः
ख.	खण्डः	रचनात्मककार्यम्	15 अङ्काः
ग.	खण्डः	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	25 अङ्काः
घ.	खण्डः	पठितावबोधनम्	40 अङ्काः

4. सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
5. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः।

क खण्डः

(अपठितावबोधनम्- 20 अङ्काः)

1. **अधोलिखितम् अपठितगद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानामुत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखत-**

एकस्मिन् नगरे भिक्षुकद्वयं वसति स्म। तयोः एकः मूकः अन्यः च बधिरः। तौ प्रतिदिनं मार्गस्य पार्श्वे उपविश्य भिक्षाटनं कुरुतः स्म। एकस्मिन् दिने अनेके जनाः तेन मार्गेण सञ्चारं कुवन्ति स्म। तेषु बहवः बधिराय भिक्षाम् अयच्छन् । मूकः एतत् न असहत। कुपितः भूत्वा सः तं धनिकम् उक्तवान्- "भोः महोदय! तस्मै किमपि मा ददातु। यतः सः बधिरः नास्ति" इति। एतत् श्रुत्वा बधिरः अपि क्रुद्धः अभवत् । तयोः मध्ये महान् कलहः अभवत् । कलहमग्नौ तौ एतत् विस्मृतवन्तौ यत्- ताभ्याम् मूक- बधिरौ इव अभिनयः कृतः इति। तत्र सम्मिलिताः सर्वे जनाः जानन्ति स्म यत् - तौ वास्तविकरूपेण न मूकबधिरौ, अपि तु दृढकायौ युवकौ, किन्तु अलसौ इति। अतः ते सर्वे कोपेन तौ ताडयित्वा ततः प्रेषितवन्तः ।

(अ) एकपदेन उत्तरत - $1 \times 5 = 5$

क. तौ प्रतिदिनं मार्गपार्श्वे उपविश्य किं कुरुतः स्म ?

ख. तयोः मध्ये महान् कः अभवत् ?

ग. बहवः कस्मै भिक्षाम् अयच्छन् ?

घ. भिक्षुकद्वयं कुत्र वसति स्म ?

ङ. तयोः एकः मूकः अन्यः कीदृशः ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - $2 \times 5 = 10$

क. तत्र सम्मिलिताः सर्वे जनाः किं जानन्ति स्म ?

ख. कलहमग्नौ तौ किं विस्मृतवन्तौ ?

ग. कुपितः मूकः तं धनिकं किम् उक्तवान् ?

घ. अतः ते सर्वे किं कृतवन्तौ ?

ङ. एकस्मिन् दिने किम् अभवत् ?

(इ) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। (द्वित्रिशब्दात्मक-वाक्यम्) 1

(ई) निर्देशानुसारं उत्तरत - $1 \times 4 = 4$

i) 'कुपितः भूत्वा सः तं धनिकम् उक्तवान्' अस्मिन् वाक्ये 'उक्तवान्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

क) कुपितः   ख) भूत्वा
ग) सः   घ) तम्

----

ii) 'न मूकबधिरौ, अपि तु दृढकायौ युवकौ' अस्मिन् वाक्ये 'युवकौ' इति पदस्य विशेषणपदं किम् ?

क) मूकबधिरौ   ख) अपि
ग) तु   घ) दृढकायौ

----

iii) 'प्रयत्नशीलौ' इति पदस्य किं विलोमपदम् अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

क) अभिनयः ख) दृढकायौ
ग) अलसौ घ) कलहमग्नौ

----

iv) 'निकटे' इति पदस्य किं पर्यायपदम् अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

क) उपविश्य ख) अलसी
ग) क्रुद्धः घ) पार्श्वे

ख खण्डः

(रचनात्मककार्यम्- 15 अङ्काः)

3. **वेदेषु पर्यावरणसंरक्षणम् इति विषयमवलम्ब्य दशवाक्यपरिमितं निबन्धं लिखत।** 05

----

4. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत - $1 \times 5 = 5$

(मञ्जूषा- कृषकः, वृषभौ, स्वेदपूर्णम्, परिश्रमकारणात्, अन्नदाता, मेघानां, प्रतीक्षाम्, सूर्यातपे, चालयति, कर्षतः, अन्नोत्पादने, हलम्, योगदानम्)

----

5. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत। 1 × 5 = 05

अ. मैं पिताजी के साथ घर जाता हूँ। I go home with my father.

आ. मित्र पत्र लिखते हैं। Friends write a letter.

इ. मेरी माँ एक परिश्रमी महिला है। My mother is a hard-working woman.

ई. मैं कल वेदाध्ययन के लिए जयपुर से उज्जैन जाऊँगा।

I will be going Ujjain from Jaipur tomorrow

उ. गाँव के चारों ओर विशाल वृक्ष हैं। There are big trees on four direction of the village

----

ग खण्डः

(अनुप्रयुक्तव्याकरणम्- 25 अङ्काः)

6. अधोलिखितपदानां विग्रहवाक्यपूर्वकं समासं निर्दिशत- 1 × 5 = 05

		विग्रहः	समासनाम
अ.	कुशलवौ	....	....
आ.	राजदर्शनम्	....	....
इ.	निर्वनम्	....	....
ई.	वत्सराजः	....	....
उ.	प्रतिदिनम्	....	....

7. अधोलिखितपदानां लिङ्ग-विभक्ति-वचनानि लिखत- 1 × 5 = 05

		लिङ्गम्	विभक्तिः	वचनम्
अ.	मातुः	....	....	....
आ.	चन्द्रमसौ	....	....	....
इ.	अस्माभिः	....	....	....
ई.	बालिकायां	....	....	....
उ.	पितरि	....	....	....

8. अधोलिखितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ विभजत - 1 × 5 = 05

		प्रकृतिः	प्रत्ययः
अ.	पठितम्	....	....
आ.	दत्वा	....	....
इ.	दीयते	....	....
ई.	गमनीया	....	....
उ.	खादितुम्	....	....

9. **अधोलिखितशब्दानां सन्धिविच्छेदं कुरुत -** 1 × 5 = 05

सन्धिविच्छेदः

अ. शिवास्ते ....+............

आ. तदैव ....+............

इ. तृतीयेऽहनि ....+............

ई. कश्चित् ....+............

उ. धर्माधिकारी ....+............

10. **रेखाङ्कितपदान्याधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -** 1 × 5 = 05

अ. शहाबुद्दीनेन **गङ्गा** शोणितशोणा विहिता ।

आ. महामदो दुष्टः सप्ताशीत्युत्तरसहस्रतमे विक्रमाब्दे **प्राणान्** अत्यजत् ।

इ. बालकः **सिंहात्** बिभेति ।

ई. सः **जटाभिः** तापसः दृश्यते ।

उ. अमरकोशस्य **चत्वारि** नामानि ।

घ खण्डः

(पठितावबोधनम्- 40 अङ्काः)

11. **अधो दत्तान् मन्त्रान् पठित्वा प्रश्नानां समाधानानि लिखन्तु -** $2 \times 5 = 10$

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत्।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम॥ १॥
य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिषं यस्य देवाः।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम॥ २॥
यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव।
य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम॥ ३॥
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया सहाहुः।
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम॥ ४॥

अ. अग्रे कः समवर्तत ?

आ. 'य आत्मदा बलदा यस्य' इत्यत्र य इति पदस्य अर्थ कः ?

इ. इमाः प्रदिशः प्रजापतेः किम् ?

ई. कस्मै इति पदे का विभक्तिः ?

उ. हिमवन्तो इति पदे कः प्रत्ययः ?

----

12. अधोलिखित पञ्चानाम् उत्तरं 25-30 शब्दैः उत्तरत - $2 \times 5 = 10$

अ. नाटकेषु रम्यं किम् ?

आ. सुस्वादुजलं कदा अपेयं भवति ?

इ. भारतीय आस्तिकर्शनस्य कति भेदाः सन्ति ?

ई. श्रीमद्भगवद्गीतायाः उपदेशः कः कं प्रति दत्तम् ?

उ. अनभ्यासे विद्या कीदृशी ?

----

13. अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं 40-50 शब्दैः उत्तरत - $3 \times 4 = 12$

अ. वीरवरस्य त्यागविषये संस्कृतगिरा वर्णयत ।

आ. सांख्यदर्शनस्य सृष्टिप्रक्रियाविषयं श्लोकमाध्यमेन स्पष्टयत ?

इ. शिवसङ्कल्पसूक्तस्य ऋषि-छन्द-देवतानां नामानि लिखत ।

ई. महाकविकालिदासस्य सप्तानां रचनानां नामानि लिखत ?

---

14. **अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं 120-150 शब्दैः उत्तरत -** 4 × 2 = 8

अ. वीरवरस्य राजभक्तिविषये संस्कृतगिरा विशदयत?

अथवा

वेदान्तदर्शनस्य मोक्षविषयं वर्णयत।

आ. वेदेषु प्रकल्पितस्य समाजस्य आदर्शस्वरूपं दशवाक्यैः लिखत ?